

KAZAK ERKEKLERİNİN BOŞANMAYA BAKIŞI*

*Samettin GÜNDÜZ***

*Sefa BULUT****

*Remzi YILDIRIM*****

*Dinara RAYİMBEKOVA******

ÖZET

Aile, insan ve toplum hayatında vazgeçilmez öneme sahip en küçük sosyal kurum olarak kabul edilmiştir. Toplumların farklılıklarına rağmen aile kurumu evrenseldir. Dünya’da ailenin kurulması, sürdürülmesi farklı şekilde olmasına rağmen bütün aileler “toplumun kültürünü kuşaktan kuşağa aktarması, yeni nesilleri geleceğe hazırlaması ve soyun saf olarak devamını sağlaması” açısından bakıldığında amaçlarının ve felsefelerinin ortaklığı ile dikkat çekmektedir. Ailenin çözülmesi veya boşanmasıyla birlikte aile fonksiyonlarını etkin şekilde yerine getiremediği için birey ve toplumu sorunların kuşattığı görülmektedir. Boşanma ile ortaya çıkan sorunlar karşısında ailenin fonksiyonlarını yerine getirmeye çalışan sosyal kurumlar (koruyucu aile, kreşler vb) olsa da ailenin fonksiyonları etkin olarak yerine getirmesi mümkün değildir. Böyle bir durum bireylerin ve toplumsal sorunların artması, çeşitlenmesi sosyal ilişkileri ve sosyal dengeleri alt üst etmektedir. Boşanmaların toplumların yapılarına göre değişmektedir. Modern toplumlarda boşanma oranları geleneksel toplumlara göre daha fazladır. Kazak toplumu geleneksel yapıya sahip olmasına rağmen boşanma oranlarındaki yükseklik dikkati çekmektedir. Öncelikle boşanmaları kontrol edebilmek veya minimize edebilmek için Kazak devletinin yasal ve sosyo-kültürel düzenlemeler yapması gerekir.

Bu çalışma, Kazakistan, Taraz bölgesindeki boşanmış erkeklerin boşanma olgusuna bakışları ele alınarak çok yönlü olarak analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre erkeklerin evlilikleri ilk on yıl içerisinde boşandıkları belirlenmiştir. Boşanma nedenleri arasında aldatma, sevginin kaybolması, alkol kullanımı, ekonomik sıkıntı, hastalık, şiddet uygulaması, aile çevresi, çocuk sahibi olamama olarak

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Ana Bilim Dalı, El-mek: samettin60@gmail.com

*** Doç.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi

**** Doç.Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

***** Öğrt.Gör., Taras Pedagoji Fakültesi

tespit edilmiştir. Boşanan erkeklerin ikinci evliliği yapma oranı % 80, kadınlarınki ise %3, ve çocukların velayeti %95 annede kaldığı tespit edilmiştir. Çocukların tek ebeveynli aile ortamında büyüdüğü, yaşadıkları ve karakterlerinin de tek ebeveynli aile içerisinde şekillendiği görülmektedir. Bölünmüş aile çocuklarının geleceğe bakışı, topluma uyum sağlayamaması Kazak aile yapısını ve toplumunu tehdit eden en önemli faktörlerden birisi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kazak Ailesi, Taras'da Boşanma, Tek Ebeveynli Aile, Boşanan Erkekler

KAZAK MEN'S VIEWS ON DIVORCE

ABSTRACT

The family has been recognized as the smallest social institution having an indispensable place in human life and society. Despite the differences among societies, the family institution is believed to be universal. Although different family types exist in the world, common aims and philosophies of all families draw attention taking into account the fact that "families transmit a society's culture from generation to generation, prepare new generations to the future and enable keeping the lineage pure". The society seems to be besieged by problems as the family is decomposed or a divorce takes place since it cannot carry out its functions properly and effectively. It is impossible for family to undertake its functions properly in the face of the problems associated with divorce despite social institutions exist working to fulfill the family's function (such as foster care, day care, etc.). Such a situation results in an increase and diversification of individual and social problems and turns social relations and social equilibrium upside-down. Divorce shows great differences with respect to the nature of the societies. The divorce rate in modern societies is higher than that of traditional societies. Kazakh society has attracted attention with high divorce rates despite having a traditional structure. The Kazakh government is in need to make legal and socio-cultural regulations in order to be able to control or minimize divorce rates.

In this study, the standpoints of divorced men living in Taraz region of Kazakhstan on divorce phenomena have been investigated and a thorough analysis of the issue has been made. The results indicate that men make divorce within the first ten years of their marriages. Several factors such as infidelity diminish of love, alcohol abuse, economic hardship, illness, violence, family environment and the inability to have a child have been cited for the grounds for divorce. The ratio of the second marriage of divorced men is determined to be 80% while it is 3% for the women and it is determined that 95% of children remain in the custody of the mother. It is observed that children live and grow up in a single-parent family environment and their characters are also shaped in single-parent families. Perception of future of children of divided families and their inability to adapt to the society were identified as the most important factors that threaten the Kazakh family structure and society.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

STRUCTURED ABSTRACT

The family has been recognized as the smallest social institution having an indispensable place in human life and society. Despite the differences among societies, the family institution is believed to be universal. Although different family types exist in the world, common aims and philosophies of all families draw attention taking into account the fact that "families transmit a society's culture from generation to generation, prepare new generations to the future and enable keeping the lineage pure". The society seems to be besieged by problems as the family is decomposed or a divorce takes place since it cannot carry out its functions properly and effectively. It is impossible for family to undertake its functions properly in the face of the problems associated with divorce despite social institutions exist working to fulfill the family's function (such as foster care, day care, etc.). Such a situation results in an increase and diversification of individual and social problems and turns social relations and social equilibrium upside-down. Divorce shows great differences with respect to the nature of the societies. The divorce rate in modern societies is higher than that of traditional societies. Kazakh society has attracted attention with high divorce rates despite having a traditional structure. The Kazakh government is in need to make legal and socio-cultural regulations in order to be able to control or minimize divorce rates. In this study, a thorough analysis of the data has been done by taking into account the views of the divorced men in Taraz region. The sample of the study consists of 108 male subjects chosen by random sampling method who divorced in Taraz region in Kazakhstan's South Province out of population of 505 men. The data was collected by administering semi-structured questionnaires to the participants and making interviews with them. The names and addresses of the participants have been determined by the permission of the Directorate of Population of Taraz. Participants were contacted by phone and the questionnaires have been sent to their addresses by post. 108 participants, out of 505, have shown a positive approach to the research and expressed their interest for participation. The completed questionnaires have been collected by two members of the research team, a male and a female, by going in person to addresses of the participants and interview requests have been made. 18 participants, out of 108, have accepted interview requests. Interviews have been carried out at the time and the place each participant has requested. 12 participants requested interviews to take place in their houses whereas 3 participants in the coffeehouse and 3 other participants in their workplaces. The duration of the interviews was limited to 60 to 130 minutes. According to the results of the study, it has been determined that men have divorced within the first ten years of their marriages. In terms of their occupation 20% of the are teachers, 10% of them are merchants Statistics about those divorced people who participated in the survey can be summarized as follows. University graduates constitute the overwhelming majority of the study participants -approximately 70%, while 20% of them are high school graduates and 10% collage graduates. As far as participants' professions are concerned, the rate of teachers is 20%, merchants 10%, military personnel 10%, engineers 10%, police officers 15%, doctors 15% and 10% with no job. According to their ages, 25% of the

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

doi

individuals who involved in the study are 19-22 years old, 50% of them are 23-26 years, and 25 % of them are 27-30 years old. Participants' marriage age rises as their level of education increases.15% of participants' wives married at the age of 15 and 18, 45% at the ages between 19 and 22, 30% between 23 and 26, and 10% between 27 and 30.10% of the former wives have married early, at the ages between 15 and 18.80% of the participants have stayed married up to 5 years while 20% of them kept marriage 6-9 years. As the reason for divorce, 20% of the participants have given infidelity, 10% the loss of love in the relationship, 10% consumption of alcohol, 20% financial problems, 2% problems related to health 3% domestic violence, 5% negative involvement of close relatives, 15% not being able to have children, and 52% lack of trust. Following the break of the marriage, the rate of children whose custody are awarded to mothers is 95% and to fathers is 5%.75% of the participants pay alimony and 15% do not pay alimony while 10% have no idea of such payment.50% of the couples divorced at the courts and 25% divorced by a mutual agreement while 25% divorced by the agreement between the families of the parties. Several reasons such as infidelity, loss of love, alcohol abuse, economic hardship, illness, violence, family environment and inability to have a child have been identified for the grounds for divorce. The ratio of the second marriage of divorced men was determined to be 80% while it was 3% for women and it was determined that 95% of children remained in the custody of the mother. It is observed that children grow up and live in a single-parent family environment and their characters were also shaped in single-parent families. Views of the future of the children of divided families and their inability to adapt to the society have been identified as one of the most important factors threatening the Kazakh family structure and society. Hence, this study is believed to contribute to the research studies aiming to determine the reasons for divorce and to protect the family structure in Kazakhstan.

Key Words: Kazakh Family, Divorce in Taras, Single-parent Families, Divorced Men

1. GİRİŞ

Boşanma, tarihsel süreç içerisinde her toplumda farklı biçimde gerçekleşen sosyal bir olgudur. Toplumlar, boşanma olgusuna dini inançları, ahlaki değerleri ve gelenekleri doğrultusunda farklı tepkiler vermektedir. Bu çerçevede devletler ve toplumlar boşanmayla ortaya çıkan sorunları minimize etmeye çalıştığı halde başarılı olamadıkları görülmektedir. Bu nedenlerden dolayı dünyada boşanma oranlarında artışların olduğu bilimsel araştırmalarda, resmi verilerde, yazılı ve görsel basında yer almaktadır. Boşanma oranlarındaki artış nedenleri genellikle modernleşme süreci ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşım sorunlara çözümden çok çözümsüzlüğü öne çıkarmaktadır. Toplumların geleceğini olumsuz etkileyen boşanmanın önlenmesine karşı aileyi korumaya yönelik yasal ve sosyal düzenlemelerin yapıldığı ama yeterli olmadığı bilinmektedir. Devletlerin bu tür faaliyetleri yaparken farklı çözümler getirememesi neticesinde boşanmayı zorlaştırıcı yasalar yapması soruna çözümden çok sorunları daha da derinleştirmektedir. Boşanma sadece boşananları ilgilendirmeyip toplumu yakından ve derinden ilgilendirmektedir. Boşanma sorununa sadece devlet ve toplumun çözüm getirmesini beklemenin eksik ve hatalı olduğu asıl çözümün eşlerin sorumlu ve rasyonel hareket etmesine bağlı olduğu düşünülebilir. Eşlerin sorumlu ve rasyonel davranmaktan öteye bir arada yaşamaya tahammül etmemeleri nedeniyle aileyi

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

kurtarmak adına yapılan çabalar etkisiz kalmaktadır. Dışarıdan aileyi korumak adına yapılan zorlamalar faydadan çok zarar vermektedir. Bu çabalara rağmen aile fiili olarak bitmekte boşanma gerçekleşmektedir. Her boşanmanın yeni bir sosyal dramı başlatmaktadır.

Aile dramında boşanmış ve velayeti almamış babaların durumu literatür de geç yer almış ve pek de dikkati çekmemiştir (Kruk, 1991;195-227). Boşanmış kadın ve erkeklerde eski eşe karşı aşırı kızgınlık, öfke, depresyon, duygusu ve katı savunma mekanizmaları sıkça görülen durumlardır.

Boşanmış erkekler sadece eşlerini kaybetmezler, aynı zamanda kocalık rollerini ve bir dereceye kadar da çocuklarını kaybederler. Çocuklarının hayatından çıktığını ve onların yokluğunu hisseder ve sınırlı koşullarda yeniden babalık yapma rolünü öğrenmek zorunda kalırlar.

Kruk (1994;15-24), boşanan babaların büyük bir çoğunluğunun boşanma sürecinde çocuklarını kaybetmelerinden dolayı yas süreci yaşadıklarını tespit etmiştir. Bu süreçte depresyon, kaybetme duygusu, sürekli kaygı, çocuklara duyulan özlem, babalık etme duygusundan yoksunluk ve çocuklarıyla gündelik aktiviteleri yapamama duyguları hakimdir. Bazı durumlarda suçluluk, yalıtılmışlık, boşluk duygusu baş etme duygusuyla gizlenmiş olabilir. Bu zorluklar boşanmış babaların çoğunda mevcuttur. Boşanan insanlar başarısızlık duygusu ve kendine saygıda azalma hissederler.

Boşanmış ve çocukların velayetini almayan babaların büyük bir kısmının çocuklarıyla düzenli ilişkilerini devam ettirmedikleri belirlenmiştir. Bu oran %25 ile %60 arasında değişmektedir (Cohen, 1992). Boşanma sonunda çocukların %35'inin babalarıyla olan ilişkileri çok ciddi olarak zarar görmüş yâda engellenmiştir. Buna neden olarakta literatürde iki nedenden bahsedilmiştir. Birincisi; coğrafi uzaklık, çocuğun ve babanın yaşının küçük olması, düşük gelir, düşük eğitim seviyesi ve yeniden evlenmedir. İkinci sebep ise; boşanmış eşler arasındaki yüksek gerginlik ve ciddi iletişim problemleridir.

Kruk (1994;15-24)' deki çalışmasına göre, babaların çocuklarıyla ilişkilerini kesmelerinin nedeni; çocuklarını kaybetmekten kaynaklanan yas duygusundan kaynaklanan zorluklar olabilir. Şaşırtıcı olarak Kruk (1992;81-101), boşanmadan önce çocuklarıyla basit ve yüzeysel ilişkileri olanlara oranla, çocuklarına çok bağlı olan ve onların yaşamlarıyla aşırı derecede ilgili olan babaların büyük bir kısmının, boşanmadan sonra çocuklarıyla ilgilenmedikleri ve ilişkilerini kestiklerini tespit etmiştir. Babaların çocuklarıyla ilişkisini kesmelerinden dolayı derin bir suçluluk duygusu yaşadıkları belirlemiştir. Bu babalar çocuklarını çok özlediklerini, sürekli onları düşündüklerini ve onların yokluklarından acı duyduklarını belirtmişlerdir (Kruk, 1992;81-101). Yine Kruk (1994;15-24), pek çok erkeğin boşanmadan sonra, yaşadıkları derin acı ve içsel çatışmayı dile getirmekte çok zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Bazı araştırmacılar da babalarda görülen psikolojik sorunlardan dolayı boşanma sürecinde ve sonrasında yaşanan zorlukları dile getirmişlerdir (Cohen, 1992).

Boşanma narsistik babaları daha çok yaralar. Çünkü boşanma direk olarak onların benliğini hedef alır. Böyle babalar boşanma sürecinde bu süreci daha da zorlaştırır ve sürekli yeni mahkemeler açarlar. Her şeyin kendi istedikleri gibi ve kendilerine uygun olacak şekilde sonuçlanmasını isterler. Eğer istedikleri gibi olmazsa ve velayet mahkemesini kaybederlerse, çocukların hayatından tamamen çıkar ve çocuklarını terk ederler. Çocuklarını terk eden ve ilgilenmeyen babalar çocuklarıyla iletişimsizliklerinin nedeni olarak eski eşlerini, avukatlarını, mahkemeyi hatta bazen kendi çocuklarını da suçlarlar (Kruk, 1992;81-101). Babalar çocukları tarafından reddedilmiş, mahkeme, eski eş ve sosyal çalışmacılar tarafından kurban edilmiş gibi hissederler.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

Narsist babalar başkalarının duygularını ve ihtiyaçlarını anlamada zorlanırlar ve empati yapamazlar. Başkalarının sürekli dikkatlerini ve ilgilerini üzerlerinde hissetmek isterler. Başkalarının eleştirilerine, kendi başarısızlıklarına ve stresli yaşam olaylarına karşı, öfke, utanç ve aşağılamayla tepki verirler (Kernberg, 1984;179-226). Böyle durumlarda depresyon, tükenme ve boşluk hissederler. Narsist ebeveynler çocuklarını kendilerinin bir uzantısı olarak görürler ve onların kendi duygusal ihtiyaçlarını karşılamasını isterler. Çocuklar bu ihtiyaçları karşılamadığında ya da kendi kişiliklerini gösterdiğinde öfke duyarlar. Narsist babalar evlendiklerinde oldukça ilgili baba gibi davranırlar. Oysaki bu ilgi ve yatırım kendi duygusal ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır.

Amerika Birleşik Devletlerindeki yapılan evliliklerin yarısı boşanmayla bitmektedir (Furstenberg & Spanier, 1987). Bu boşanan ailelerinde % 60'ının 18 yaşı altında çocukları bulunmaktadır (Ihinger-Tallman, 1988,25-48). Boşanma olduktan sonra velayeti olmayan babaların büyük bir çoğunluğunun çocuklarını düzenli olarak görmedikleri tespiti yapılmıştır (Furstenberg & Nord, 1985,893-904). Ayrıca boşanmış babaların yarısından fazlası mahkemece kararlaştırılan çocuk nafakasını ödemedikleri tespit edilmiştir (Rhode, 1989). Amerika'da nafaka ödeme kayıtları ve çocukları ziyaret etme oranlarına bakılırsa, boşanan babaların aslında pek de çocuklarıyla ilgilenmediklerini göstermektedir (Umberson & Williams, 1993). Diğer yandan boşanmadan sonra çocuklarıyla ilişkisini sürdüren babalar, büyük bir ihtimalle çocuk nafakası ödemeye de devam etmektedirler (Seltzer, 1991;79-101).

Babaların boşanmadan sonraki psikolojik iyi hallerini, yaşadıkları sorunları ve babalık rollerini araştıran çok az sayıda araştırma olmasına karşılık, annelerin ve kadınların boşanmadan sonra yaşadıkları uyum sorunları, zorluklar ve ruhsal durumlarını araştıran çok fazla sayıda araştırmaya rastlanmaktadır.

Resmi istatistikler ve epidemiyolojik araştırmalar sonuçlarından göstermektedir ki; erkekler kadınlarla karşılaştırıldığında, boşanan erkekler daha yüksek oranlarda ruhsal hastalık yaşamakta (Grove, 1972,34-44) ve daha yüksek ölüm oranlarına (Grove, 1973;45-67) ve daha yüksek düzeyde intihar ve kaza geçirme oranlarına sahiptirler (Grove, 1973;45-67). Ayrıca boşanan erkeklerin daha fazla sağlıklarını tehlikeye atacak, içki içme ve alkollü araba kullanma gibi riskli davranışlara girdikleri görülmüştür (Umberson, 1987;306-318). Boşanmadan sonraki ruh sağlığı sorunlarına erkeklerin evlilik, kocalık ve ebeveynlik rollerini kaybetmesi sebep olarak gösterilmiştir. Umberson ve Williams (1993;378-400), boşanan erkeklerde yoğun bir rol kaybı ve rol sınırlamasının ya da rollerinin engellenmesi olduğunu bunun erkeklerde kontrol duygusunu azalttığını ve bunun sonucunda da boşanan erkeklerde psikolojik stres ve alkol tüketiminin arttığını bulmuştur. Kontrol duygusunun kaybı pek çok stres ve zorlanmanın sebebi gibi görünmektedir. Ayrıca, çocuklarıyla beraber yaşamayan babaların daha fazla sağlıklarını tehlikeye atacak riskli davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Bunun nedeni ise beraberinde çocuk olmayan babanın, çocuk yada herhangi bir şey için sorumluluk hissetmemesidir (Umberson, 1987;306-319). Babaların çocuklarıyla ilişki ve pozisyonlarında problem yaşamaktadırlar. Belli aralıklarla görüşmelerin gerçekleşmesi en büyük problemler arasında yer almaktadır. Çocukların disiplin edilmesi mi? Yoksa çocuğa model oluşturma mı? Arasında sıkışan ilişki boyutu dikkati çekmektedir.

Yine bazı araştırmalara göre boşanmış babaların çocuklarıyla buluştuğlarında ne yapacaklarını bilemediklerini ve çocuğu disipline etmek mi yoksa hafta sonu arkadaşı gibi davranması gerektiğini bilememektedirler (Weiss, 1975).

Boşanan babalar daha çok, kaçınma ve bastırma mekanizmasını kullanmaktadırlar. Sürekli çocuklarını düşünmek ve yanlarında olamamak derin bir acıya sebep olmaktadır. Bu babalar daha fazla dayanamayarak çocuklarını hatırlatan şeylerden uzak bir yere taşınmakta ve ilişkilerini kesmektedirler. Çocuklarıyla ilişkilerini kesen babalar ise yoğun bir suçluluk, yetersizlik ve başarısızlık duygusu yaşamaktadırlar (Riessman, 1990).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

Umberson ve Williams (1993;378-400) nitel çalışmasında bazı boşanmış babalar, önemli sosyal destek kaynaklarını ve arkadaşlıklarını kaybettiklerini söylerken, bazı babalar da boşanmadan sonra kendi arkadaş ve aileleriyle ilişkilerinin geliştiğini belirtmişlerdir. Eşlerin sosyal kimlikleri beraberliklerine bağlı olduğundan, boşanmadan sonra sosyal ağlarını ve ortak arkadaşlarını kaybetme eğilimindedirler. Boşanan erkeklerde alkol ve uyuşturucu kullanımının artmasının sebebi bir ölçüde de sosyal bağlarının ve sosyal destek sistemlerini kaybetmelerinin sonucudur.

2. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Araştırma evreni, Kazakistan'ın Taraz eyaletinde boşanmış 505 erkekte oluşmaktadır. Örneklem grubuna 20 sorudan oluşan anket ve yarı yapılandırılmış görüşme metotları uygulanarak veriler toplanmıştır. Katılımcılara görüşme teklifi yapılmış, bu görüşmeyi kabul eden 180 kişi olmuştur. Görüşme katılımcıların belirlemiş oldukları zaman ve ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar 120 kişi evinde, 30 kişi kafede ve 30 kişi ise kendi çalışma ortamında yapıldı. Görüşme soruları 3 adet olarak belirlenmiştir. Bu sorular “boşanmaya bakışları”, “ çocuklarla belli zaman aralıklarında görüşme yapıp yapmadıkları” ve “çocukların geleceği için eski eşiyle görüşüp görüşmedikleri” soruldu. Sorular sözlü olarak soruldu yazılı not haline getirildi. Görüşme süresi 60 ile 130 dakika ile sınırlı tutuldu. Diğer katılımcılara ise anket formları dağıtılarak bilgiler toplanmıştır. Elde edilen bilgi formlarının teknik analizi sonucunda 492'si değerlendirmeye alınmıştır.

3.BULGULAR

Katılımcıların eğitim düzeyleri analiz edildiğinde yaklaşık %70 üniversite lisans, %20 lise mezunu ve % 10'u kolej (yüksek okul) mezunu olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre boşananların büyük bir kesimi üniversite mezunudur. Bu sonuçlara göre eğitim seviyesi düşük sayılabilecek durumun olmadığını düşünüyoruz.

Katılımcıların meslekleri sorulduğunda verdikleri cevaplar incelendiğinde %20'i öğretmen, %10 'i tüccar, % 10' i asker, %10 mühendis, %15 polis, %10'u mesleği yok, %10 muhasebeci, %15'i doktor olduğu tespit edilmiştir. Bu mesleklere göre toplumunda genel olarak temsil edebilecek türlerin olduğunu düşünüyoruz. Araştırma sürecinde görüşme teklifini kabul edenler yüksek okul ve fakülte mezunlarıdır. Bunların kabul etmesi araştırmaya daha rasyonel değerlendirdikleri kabul edilebilir.

Katılımcıların evlilik yaşları incelendiğinde yaklaşık %50'si 23-26 yaşları arasında, %25'i 19-22 yaşları arasında, %25'i 27-30 yaşları arasında evlilik yaptıkları tespit edilmiştir. Evlilik yaşları işe genel olarak üniversiteyi bitirdikten sonra evlilik yapma düşüncesinin daha ağır bastığı görülmektedir. Evliliklerin %75'den fazlası 23 yaşından daha büyük olduğu tespit edilmiştir. Bu eğilimde eğitim seviyesi yükseldikçe evlenmenin de geciktirildiği görülmektedir. Gözlemlerimiz de ise daha çok evlenme yaşı yada beraber yaşama yaşının, üniversite birinci sınıf ya da ara sınıflarda olduğunu sıkça gözlemledik. Gözlemlerimizde üniversite öğrencilerinin daha çok beraber yaşadıklarını ve beraberliklerini gizlemediklerini de gözlemledik.

Katılımcıların evlilik yaşları normal olduğu tespit edilmiş olmasına rağmen, Kazak kültüründe evlilik yaşları bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Güney eyaleti sıcak iklim kuşağına sahip olmasından dolayı ergenlik döneminin 10-12 yaşlarında olduğu, evliliklerin buna bağlı olarak 15 yaşında evliliklerin çoğunluğu gerçekleşmektedir. Kazak kültüründe ebeveynlerin izni ile evlilik öncesi 1-2 yıl arasında kadın erkeğin beraber yaşaması yaygın bir anlayıştır. Bu süre içerisinde gençlerin ve ailelerin durumlarına göre evlilik için izin verme ya da ayrılma olduğunu gözlemledik. Bu nedenle tam olarak evlilik yaşlarının hukuki tespiti sadece resmi nikâh olması sonucunda belirlenebilmektedir. Evlilik yaşının gecikmesi ekonomik gelir seviyesine ve eğitim

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

durumuna göre de değişmektedir. Kadın sayısının erkeklere göre yoğun olması bir erkeğe 3-4 kadın düştüğü kültürü yaygındır. Böyle olmasına rağmen evlilik yaşlarının dünya ortalaması ile paralellik göstermektedir.

Katılımcılara eşlerinin evlilik yaşları sorulduğunda %30'u 23-26 yaşları arasında, %45'i 19-22 yaşları arasında, %10'u 27-30 yaşları arasında, %15'i 15-18 yaşları arasında, evlilik yaptıkları tespit edilmiştir. Kadınların da %15'lik kısmının reşit olmadan evlilik yaptıkları düşünülebilir. Evlenme yaşı olarak %85'lik kesimin reşit (18) yaşta evlilik yaptığı tespit edilmiştir. Reşit olmayanların sayısı düşük kalmaktadır.

Kadınlarla erkeklerin evlilik yaşları arasında büyük farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Erkeklerin kadınlardan evlilik yaşında daha yaşlı olması kabul görmüştür. Kadının doğum yapması fazla yıpranması nedeniyle küçük olması tercih edilmektedir. Evliliklerde kadınlardan daha küçük erkekle evlilik yapılması dikkat çekmektedir.

Katılımcılara nasıl bir evlilik yaptınız? Sorusuna verdikleri cevaplar şöyledir; severek evlilik yapanların oranı %30, aile isteği ile evlilik yapanların oranı %10, kaçırılarak evlilik yapanların oranı ise %60 olarak tespit edilmiştir. Evlenmede ailelerin etkisini %10 gibi küçük değerlerde kaldığı görülmektedir. Bu durumda ailelerin gençler üzerinde fazla bir etkisi yoktur. Başka bir bakışla da aile büyüklerinin kendi çocuklarına rol model olamadıkları görülmektedir. Kız kaçırma durumu büyük çoğunlukta görülmektedir. Bu durumda temelin de sosyolojik bir vakadır. Bizim tespitlerimize göre kız kaçırmanın nedenleri arasında;

- Erkeğin evlenememesi,
- Kadının ve erkeğin anlaşarak kaçması
- Çevrenin baskısı

d. Kadınlarda belli yaştan sonra evlenememe korkusu veya evde kalma korkusu nedenleri öne çıkmaktadır. Bu temel nedenlerden dolayı kız kaçırma şeklinde evlenmek yaygındır. Bunun sonucu olarak kurulan aile yapıları, belirli süre sonra aralarındaki sevginin azalması ve evliliğin getirmiş olduğu sorumluluk sonucunda ayrılmakla bittiğini düşünüyoruz.

Kaç yıl evli kaldınız? Sorusuna verdikleri cevaplar şöyledir; evli kaldıkları süresi 0-5 yılları arasındaki oranı %80, 6-9 yıl evli kalanların oranı %20 olarak tespit edilmiştir. Evli kalma süreleri 5 yıl gibi kısa süre bulunmuştur. Bu toplumun aile yapısı ve çocukların aile sevgisi ile büyütülmemesi sosyolojik ve sosyo-psikolojik vakaların artmasına da yol açmaktadır. Bunun belirgin sonuçları ise ceza davalarının olması ve polisiye olayların çoğalması sayılabilir.

Katılımcılara yaptığınız evlilikten kaç çocuğunuz oldu? Sorusuna verilen cevaplar şöyledir; Çocuk sahibi olmayanların oranı %10, bir çocuk sahibi olanların oranı %50, iki çocuk sahibi olanların oranı %25, üç sahibi olanların oranı %15 olarak tespit edilmiştir.

Katılımcılara boşanma sebepleri sorulduğunda verdikleri cevaplar şöyledir; aldatma oranı %20, şiddet %3, hastalık oranı %2, aile çevresinin isteği oranı %5, ailemin isteği oranı %10, ekonomik nedenin oranı %20, alkol kullanımı oranı %10, güvensizlik oranı %5, çocuk sahibi olmama oranı %15, sevginin bitmesi oranı %10 olarak tespit edilmiştir. Bizim gözlemlerimize göre özellikle erkeklerin aşırı alkol kullandıklarını gözlemledik. Alkol kullanımının diğer nedenlerden daha fazla etkili olduğunu düşünüyoruz. Alkol alan erkeklerin kadınlara yoğun şiddet uyguladıklarını değişik ortamlardaki konuşmalardan gözlemledik.

Katılımcılara nasıl boşandıkları sorulduğunda verilen cevaplar şöyledir; mahkemede boşananların oranı %50, aralarında anlaşarak boşananların oranı % 25, aileler arasındaki anlaşmaları %25 olarak tespit edilmiştir. Boşanmanın hukuki bir tespitini mahkeme yapmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

Ayrılmalar ya da boşanmaların yarısı hukuki olmayan yollarla yapılmaktadır. Yani temelinde boşanma oranı resmi rakamının iki katıdır. Bu durumda sosyolojik olarak toplumun yapısında istenmeyen yapılanmanın oluşması ve ahlaki değerlerin erozyona uğramasına da neden olmaktadır.

Katılımcılara nafaka ödeyip ödemedikleri sorulduğunda verilen cevaplar şöyledir; nafaka ödeyenlerin oranı %75, nafaka ödemeyenlerin oranı ise %15, fikrim yok diyenlerin oranı ise %10 olarak tespit edilmiştir. Ortaya çıkan rakamların uygulama da olmadığı dikkate alınmalıdır. Bu yüzden boşanan kadınların ekonomik durumlarında ise %25 lik kesimin durumu ile diğer kesimin belirsizliği dikkate alınmalıdır. Bütünüyle düşünüldüğünde mağdur olan kesim boşanan kadınlardır. Bu kesim yasal destekten ve yasaların kendilerine tanıdığı haklara bile ulaşamadıkları ortadadır. Devletin bu kesime sahip çıkarak yasal haklarının kullanmalarına destek sağlamalıdır.

Katılımcılara aylık ne kadar nafaka ödedikleri sorulduğunda verdikleri cevaplar şöyledir; 8000 Tenge (200Tenge=1\$ABD), ödeyenlerin oranı %20, 10000 Tenge ödeyenlerin oranı %30, 12000 Tenge ödeyenlerin oranı %15, 20000Tenge ödeyenlerin oranı %10, nafaka ödemeyenlerin oranı ise %25 olarak tespit edilmiştir. Bu nafaka oranları bize göre yetersiz olduğunu düşünüyoruz. Çünkü Kazakistan'da özellikle yiyecek fiyatları hızlı bir şekilde yükselmektedir.

Katılımcılara çocukların velayeti kimde olduğu sorulduğunda verilen cevaplar şöyledir; çocukların velayetinin annesinde olduğunu söyleyenlerin oranı %95, çocukların velayetinin kendisinde olduğunu söyleyenlerin oranı %5 olarak tespit edilmiştir. Erkeklerin nafaka vermede isteksiz olduklarını çocuklarıyla iletişim içerisinde olmadıklarından anlaşılmaktadır. Ya da mahkeme kararı olsa dahi nafaka vermedikleri tespiti mümkündür. Kadınların çalışarak ihtiyaçları karşıladıklarından anlaşılacağı üzere nafaka vermek istemedikleri gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Katılımcılara çocukların terbiyesi kim tarafından verildiği sorulduğunda verdikleri cevaplar şöyledir; çocukların terbiyesini annesi vermektedir diyenlerin oranı %95, çocukların terbiyesini annem-babam vermektedir diyenlerin oranı %5 olarak tespit edilmiştir. Yani %5'lik kesimde eşlerden çok aile büyükleri ilgilenmektedir. Ya da bu kesim değişik nedenlerden dolayı dede-ninelerinin yanlarında kalmaktadırlar.

Çocuklarınızla görüşüyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar şöyledir; çocuklarımla görüşmüyorum diyenlerin oranı %70, çocuklarımla görüşme yapıyorum diyenlerin oranı %30 olarak tespit edilmiştir. Ayrılan babaların büyük bir kısmı çocukları ile görüşmüyor ya da kadın çocukları babaya göstermiyor. Her ne şekilde olur ise olsun, mağdur olan çocukların baba sevgisinden mahrum olmalarıdır. Çocuğun ileri yaşlarında bu eksikliği hissedeceğini düşünüyoruz.

Katılımcılara çocukların eğitim ve geleceği için boşandığımız eşle bir araya geldiğiniz oluyor mu? Sorusuna verilen cevap şöyledir; asla eşimle bir araya gelmem ve gelmedim diyenlerin oranı %85, bir araya gelebilirim diyenlerin oranı ise %10, bir araya geliyorum diyenlerin oranı %5 olarak tespit edilmiştir.

Katılımcılara boşandıktan sonra ikinci evlilik yaptınız mı? Sorusuna verdikleri cevaplar şöyledir; ikinci evliliği yaptım diyenlerin oranı %80, ikinci evlilik yapmadım diyenlerin oranı %20 olarak tespit edilmiştir. Evlilik yapmayanların hepsi ikinci evliliği düşünmektedir. Kendisine uygun olan birisi olursa evlenebilirim kriteri doğrultusundadır.

Katılımcılara boşandığımız eşiniz ikinci evlilik yaptı mı? Sorusuna verilen cevap şöyledir; eski eşim ikinci evliliği yaptı diyenlerin oranı %3, ikinci evliliği yapmadı diyenlerin oranı ise %97'dir. Buradaki sorun ise genellikle çocuk sahibi kadınların ikinci evliliklerini ya yapmıyorlar ya da geciktirdiklerini düşünüyoruz.

Katılımcılara ikinci evlilikten çocuğunuz oldu mu sorusuna verdikleri cevaplar şöyledir; bir çocuk sahibiyim diyenlerin oranı %70, iki çocuk sahibiyim diyenlerin oranı %15, çocuk sahibi

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

olamadım diyenlerin oranı %15 olarak tespit edilmiştir. Bu durum merkez ve büyük şehirlerde yaşayan eşlerde olabilir ama merkez dışındaki yaşayan ailelerin en az üç ve Kazak devletinin de çocuk teşviki olduğunu kabul, ederse ortalamanın kısa zamanda 3 çocuğun üzerine çıkacağını düşünüyoruz.

Katılımcılara boşanma sürecine bakışınız nedir diye sorulduğunda verdikleri cevaplar şöyledir; boşanmanın kader olduğunu düşünenlerin oranı %10, olumsuz karşılarım diyenlerin oranı %30, normal karşılarım diyenlerin oranı %20, çok fazla dikkate almam diyenlerin oranı ise %40 olarak tespit edilmiştir. Buradaki durum ise boşanmadan %60' dan fazla bir kesimin dikkate almadığı görülmektedir. Bu sosyolojik olarak ailenin çöküşü sayılabilir. Gelecek için bu durum gittikçe yaygınlaşacağı için beklenmedik kötü sonuçlar verebilir.

Katılımcılara hukuktan doğan boşanma haklarından haberdar mısınız diye sorulduğunda verilen cevaplar şöyledir; hukuktaki boşanma haklarından haberdarım diyenlerin oranı %65, hukuktaki boşanma haklarından haberdar değilim diyenlerin oranı %35 olarak tespit edilmiştir. Boşanan eşlerin büyük kısmı hukuki haklarından haber olmakla birlikte, bu hakların aramadığı gözlemlenmiştir. Özellikle kadınların hak aramadaki mağduriyetleri daha fazla olduğunu gözlemledik.

Katılımcılara dindeki boşanma haklarından haberdar mısınız diye sorulduğunda verilen cevaplar şöyledir; dindeki boşanma haklarından haberdarım diyenlerin oranı %5, dindeki boşanma şartlarından haberdar değilim diyenlerin oranı %95 olarak tespit edilmiştir. Kazakistan'daki Müslüman ve diğer inanca sahip olan insanların dini inanç olarak çok zayıf olduğunu tespit ettik. İnançlı olan insanların dini bilgilerinin sığ bir bilgi den ibaret olduğunu gözlemledik. Bunun sebepleri sadece insanların kusurları değildir. Sovyetler döneminden kalan alışkanlıklar, o dönemde yetişmiş orta yaş üstü büyükler ve devletinde yeteri kadar inanç ile ilgili olarak gayretsiz ve yetersiz olduğunu düşünüyoruz. Elbet deki bunun değişik sebepleri sayılabilir. Ama sonuç olarak Kazak milletinin geleceği söz konusudur. Kazak devletinin de bu konuları göz artı edeceğini düşünmüyoruz. Hızlı bir şekilde tedbir almasını öneririz.

Katılımcılara evlilikte erkeklerin nelere dikkat etmeleri gerekir sorusuna şöyle cevap vermişlerdir: Evlilik yaptıkları kadınların karakterine, maneviyatına, güzelliğine, zenginliğine, mesleğine, aşka, sevgi ve saygı dikkat etmeleri öne çıkmaktadır. Bu özellikler ise evrensel sayılabilecek özellikler olduğunu düşünüyoruz. Bu özellik sıralamasında en önemlisi karakter gelmektedir. Eşlerin seçiminde beraber yaşamalarında ortak karakterin olması ya da ortak dünya görüşünün olması beraber yaşamayı kolaylaştırmaktadır. Farklı hayat tarzları ya da karakterlerin bir arada yaşamaları mümkün olmayabilir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, araştırmaya katılan erkeklerin %70'i üniversite lisans mezunudur. Bu nedenle toplum içerisinde eğitim-öğretim olarak belirli seviyedeki beylerden oluşmaktadır. Eğer boşanmayı öğretimle ilişkilendirme durumunda yükseköğretimi bitirmiş kişilerde daha fazla olduğu bu araştırma sonuçlarına göre değerlendirme yapılacak olursa yanlış bir sonuç ortaya çıkmaz. Toplumlarda genel kanaat ise, öğrenim görmüş insanların daha anlayışlı olacağı düşünülür. Ama eğitimin katlanma ve ortak yaşama meziyetini vermediği aşikâr olarak belirlenmiştir. Bu durumda eğitim sisteminde bir şeylerin eksik olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Biz insanları en iyi yetiştirip daha verimli olmasını ve daha iyi vatandaş olmasını bekler iken sosyal yapıda derin çatlaklar ortaya çıkaran kesimde buradan çıkmaktadır. Bunun için öğretimin her kademesinde aile yapısının işlenmesinin uygun olacağını düşünüyoruz. Sadece kalan maddi değerler ve beraber olmadan başka bir şey kalmaz. Bunun için aşkın azalması, sevginin bitmesi, sorumlulukların etkin yerine getirilmemesi ve saygının azalmasından kaynaklanmaktadır. Bu

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

sorunu toplumun genel sorunu olarak değerlendirilmektedir. Milletlerin geleceklerini oluşturan, toplumu ayakta tutan sosyolojik olarak ailenin doğru ve sağlam bir şekilde yapılanması gerekir. Eğer böyle bir yapılanma olmadığı takdirde gelecekte devletler ve milletlerin zayıflaması söz konusudur.

Aile yapısında temel olarak olması gereken ise aile büyüklerinin çocuklara rol model olması beklenir. Sadece kusur gençler de değildir. Aile büyükleri kendilerindeki kusurları görmeleri ve eksikliklerini de gidermeleri gerekir. Başka bir bakışla da, aile büyükleri farklı şekilde çocuklara rol model olmuşlardır.

KAYNAKÇA

- COHEN, O. (1992). The single-parent family: Concept of sex role, ways of coping and sense of well being of divorced fathers and mothers raising their children themselves. Unpublished doctoral dissertation. Bar Ilan University, Ramat Gan, Israel.
- COHEN, O. (1998). Parental narcissism and the disengagement of the non-custodial father after divorce. *Clinical Social Work Journal*, 26(2), 195-215.
- FURSTENBERG, F. F. & NORD, C. W. (1985). Parenting apart: Patterns of childbearing after marital disruption. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 893-904.
- FURSTENBERG, F. F. & SPANIER, G. B. (1987). *Recycling the family: Remarriage after divorce*. Newbury Park, CA: Sage.
- GROVE, W. R. (1972). The relationship between sex roles, marital roles, and mental illness. *Social Forces*, 51, 34-44.
- GROVE, W. R. (1973). Sex, marital status, and mortality. *American Journal of Sociology*, 79, 45-67.
- IHINGER-TALLMAN, M. (1988). Research on stepfamilies. *Annual Review of Sociology*, 14, 25-48.
- KERNBERG, O. F. (1984). *Severe personality disorders: Psychotherapeutic strategies*. Yale University Press, 179-226.
- KRUK, E. (1991). Discontinuity between pre and post divorce divorce father childrelationship new evidence regarding parental disengagement. *Journal of Divorce & Remarriage*, 16,195-227.
- KRUK, E. (1992). Psychological and structural factors contributing to the disengagement of noncustodial fathers after divorce. *Family and Conciliation Courts Review*, 30, 81-101.
- KRUK, E. (1994). The disengaged noncustodial father: Implications for social work practice with divorced family. *Social Work*, 39, 15-24.
- RHODE, D. L. (1989). *Justice and gender*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- RIESSMAN, C. K. (1990). *Divorce talk: Women and men make sense of personal relationships*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- SELTZER, J. A. (1991). Relationships between father and children who lives apart: The father's role after separation. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 79-101.
- UMBERSON, D. & WILLIAMS, C. L. (1993). Divorced fathers. Parental role strain and psychological stress. *Journal of Family Issues*, 14(3), 378-400.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

UMBERSON, D. (1987). Family status and health behaviors: Social control as dimensions of social integration. *Journal of Health and Social Behavior*, 28, 306-319.

WEİSS, R. S. (1975). *Marital separation*. New York: Basic Books.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

GÜNDÜZ, S., BULUT, S., YILDIRIM, S., RAYİMBEKOVA, D., (2015). “Kazak Erkeklerinin Boşanmaya Bakışı / Kazak Men’s Views On Divorce”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/10 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8627>, p. 493-504.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

